

Norbert F. Čapek:

JAKOU CENU MÁ DNES JEDEN ČLOVĚK.

Záleží na tom, koho se ptáme, zdali matky na cenu syna, fašisty na cenu komunisty, vyděrače na cenu dělníka a podobně. Dále záleží na tom, jaký princip při svém posuzování uplatňujeme. Někdo sebe a jiné lidi cení podle toho, co mají na sobě, anebo v pokladně, anebo, jaký mají titul, jak hezkou tvář, jak jsou mladí, atd. Můžeme také ceniti člověka podle schopností a výkonnosti, dále podle doby a světových řádů, na př. člověk král před a po svržení s trůnu.

Tady jako všude setkáváme se s extrémý. Jedni řeknou, že člověk nemá žádné ceny, druzí, že je tak velký, že by i samému Bohu mohl pomoci a poradit, jak všechno lepší zařídit a udělat.

Člověk není jen tělo, abychom jeho cenu mohli odhadnouti podle toho, co oči vidí, ale není také Bohem. Má však nesmírnou cenu a ta zůstává i když by dlouho byl podoben perle v blátě pohozené.

Ohledně lidí zlých je třeba rozlišovat: jak je ceniti z hlediska věčnosti a jak se před nimi chrániti v tomto časném životě.

Unitářství má svoje výstřelky jako každé jiné hnutí, ale má v rozdílu od druhých náboženských směrů tu krásnou vlastnost, že vyzdvihuje vysoko cenu člověka, aniž by z něj dělalo Boha, jak činí pantheismus, ale nedělá z člověka také červa, jak činí kalvinismus.

Mám za to, že každý člověk ve své podstatě je kosmickou jednotkou, která v bezpočetných proměnách z nekonečna do nekonečna se manifestuje nejrozmanitějšími způsoby. Člověk Bohem a v Bohu žije a trvá, ale není s Bohem totožný, nesplývá s Bohem, může docela se ocitnouti v rozporu s Bohem a býti nějaký čas i Božím nepřítelem.

Chceme-li tomuto ocenění alespoň poněkud porozuměti, musíme člověka měriti věčností. Ve věčnosti život člověka v jednom po-

zemském těle je jen jako kapička v moři. Abych to řekl jinými slovy, někdo z nás tedy byl před padesáti tisíci léty mezi lovci mamutů, byl znovu na zemi, když se stavěly pyramidy, byl třeba mezi posluchači Budhy nebo Krista nebo Mohameda, byl v husitských válkách a ve francouzské revoluci, byl při zakládání československého státu, bude tu až nebude ani válek, ani bídy, ani nemocí, bude tu až bude zahájena doprava mezi planetami, bude ve vesmírném toku života žít a tvořit ještě tenkrát, až této země nebude a celá sluneční soustava se shroutí. Bude vždy znovu mladým a svěžím, půjde od porážek k vítězstvím, ze tmy k světlu, z úzkých obzorů k širokým a zůstane navěky příbuzným a spoludělníkem samého Boha.

Tu narážíme na nauku o vývoji. Pantheisté učí, že Bůh se mění, protože svět se mění. A tak i člověk prý se ustavičně mění jako všechno a časem ztrácí trvale vědomí svojí totožnosti. V rozdílu od pantheistů souhlasím s doktorem Uzlem, který napsal: „Nacházíme se jedním pólem v něčem, co je věčné, neměnitelné, jedinečné, nanejdvůh samostatné a neobsáhlé, tedy v Absolutnu, které je principem světa.“ „Absolutno a relativno jsou dva póly (obrazně!) jedné a téže Moci, kterou nazýváme Bohem,“ „Také má každé individuum dva póly: pól absolutní a pól relativní; svojí podstatou trvá v absolutnu, svojí činností v relativnu.“ (Viz *Die Weltanschauung eines Naturforschers*.) Vývoj se podle tohoto názoru týká jenom určitých kapitol v knize věčného života. Týká se jen toho, co je relativní, jen těch různých manifestací a nikoliv podstaty, ani totožnosti jedince.

Máme jen na vybranou, kam se chceme přikloniti, neboť není toho vědce, který by mohl s absolutní jistotou demonstrovati, co je člověk. Budeme tedy buď věřiti, že je člověk z prachu a v prach se obrátí, že je podle těla i ducha výsledkem vývoje z rodu opic, že započal svojí existenci nahodilým zplozením a nahodilý úraz, kulka nebo srážka vlaků může navždy učiniti konec jeho životu — anebo věříme v něco lepšího a vznešenějšího, totiž že je ve své podstatě s Bohem příbuzný a že Bůh je něco nesmírně většího, než všechny světy, které byly, jsou a budou.

A nyní si řekněme, co by to znamenalo, kdyby oceňování člověka pokračovalo rychlejším tempem, než se děje dnes.

Sledujeme-li pozorně vývoj kultury u jednotlivých národů, nacházíme, že hlavním znakem skutečného pokroku byla vždy

otázka, jaká práva, jakou cenu má jednotlivý člověk. Na úrovni barbarů jednoho člověka uctívali za Boha a současně mnoho jiných lidí bylo na trhu za méně než byla cena dobytka. Nepopírám, že ještě dnes jsou barbaři na světě. Nepopírám, že někteří národové upadají zpět do stavu barbarů a divochů. Avšak svědomí těch, které uznaně pokládáme za nejlepší, je na straně většího a většího oceňování člověka.

Nejvýše ze všech božích synů vyzdvihl cenu člověka Ježíš. V jeho době mohl člověk býti ukamenován pro rušení sobot. Všeobecně se mělo za to, že sobota (naše neděle), je od Boha a pro Boha. Avšak Ježíš vyslovil pro tehdejší dobu velmi revoluční zásadu, že i sobota je pro člověka.

To znamená, že člověk je na zemi nejvyšší hodnotou. Podle Ježíše je člověk více než celý svět. Je více než peníze, půda, stroje, domy a všechny kostely. Je více než stát. Státy vznikají a zanikají, ale člověk zůstává. Byly doby, kdy stát se postavil nad člověka (Hus), ale ten stát zanikl a člověk zůstal. Soudil pak ty, kteří jej soudili.

Moje slova jsou jen zdánlivě revoluční. Je to evangelium, které se hlásá již po mnoho staletí, ale mnozí lidé měli uši a neslyšeli je. Měli srdce a to bylo zatvrdlé ke své vlastní krvi. Byli schopni i takové zvrácenosti, že cár, lesklý plíšek, literu dávno zplesnivělou cenili více, než živého člověka. Hledisko, co je člověk a jakou má cenu ovládá dosud málo lidí. Více je ovládá, co má na sobě, co si někdo o něm myslí, jak mu překážeti v sebeuplatnění a co mu záviděti. Možná říci, že jen proto lidstvo tolik trpí, že v hodnocení člověka tak málo pokročilo.

Znovu a znovu si řekněme, co by to znamenalo, kdyby všude bylo jednáno s člověkem u vědomí jeho nesmírné ceny. Již život malých dětí by byl lépe chráněn. Pokračovalo by to ve škole. Co by to znamenalo, kdyby se do důsledků promyslela zásada, že smysl školy a všeho, co s ní souvisí, je člověk! Ne osnova, ne kniha, ne vědění a mnoho jiných věcí, ale všude by se vycházelo od člověka.

Co by to znamenalo u zaměstnanců a zaměstnavatelů! Jak jinak jednal by mnohý zaměstnavatel se svým podřízeným kdyby si pomyslel: tohoto člověka možná jednou potkám a není vyloučeno, že jednou bude on zaměstnávat mne.

Změnil by se styk na př. v úřadech s partajemi, při exekucích, v nemocnicích atd. Stávají se případy, že položivého člověka od-

mítnou v nemocnici, s odůvodněním, že již pro něho není místa, protože je chudák. Co by to znamenalo v zákonodárství. Mohl by někdo mít hlad při nadbytku? Mohl by si někdo zoufat z bídy, mohly by se matky ve strachu o zítřek trápit nad svými dětmi? Byly by pak ještě vůbec války? Poznání ceny člověka proměnilo by zemi v ráj. Lidé by nepřemýšleli již o žádném nebi, neboť by šli z nebe do nebe.

Někdo může snad namítnouti, že takové oceňování člověka, jak o něm mluvím, mohlo by vésti k pýše, domýšlivosti. To by bylo naprosté nepochopení mých slov. Nemůže býti pyšným a domýšlivým, kdo sám sobě porozuměl v tom hlubokém slova smyslu, v tom vědomí, že jest kosmickou jednotkou vedle druhých a že i ten nejposlednější, nad kterého se někdo druhý vynáší, je kosmickou jednotkou a může někdy státi mnohem výše, než ten, který se nyní nad něj vyvyšuje. Je-li člověk domýšlivý, nedotýká se jeho domýšlivost jeho vnitřní podstaty, nýbrž jen něčeho nahodilého, zevního, co člověk přeceňuje jen proto, že svoji věčnou podstatu nepoznal.

Kdyby poznání sebe vedlo k domýšlivosti a přeceňování, co by pak musil o sobě myslet Bůh? A přece Bůh není ani domýšlivý, ani urážlivý, ani hněvivý. Nedá nic na pochlebování jedněch ani na rouhání druhých; zůstává skryt, bez ohledu na to, považují-li to někteří za důkaz, že vůbec neexistuje. Zůstává skryt těm domýšlivým a jak Ježíš pravil, zjevuje se těm, kteří jsou prostého srdce a pokorného ducha.

Je cesta k Bohu, ale ta je pro pyšného a domýšlivého nedosažitelná. A je cesta k sobě. Již Komenský učil, že nejdůležitějším je, aby člověk sám sebe v sobě našel a potom najde Boha a vše.

Kdo sebe poznal — nezoufá.

Kdo sebe poznal — nestárne, byť i jeho tělo sláblo a hynulo.

A kdo Boha poznal — neptá se, co chtějí lidé, ale co žádá Bůh. Má vášně pro Boha, nejsladší vášně, nejvyšší blaho!

(Zápisky z přednášky dne 11./X. 1936.)

Ježíš: Co prospěje člověku, získá-li celý svět, ale zhubí svou duši? Co dá člověk jako náhradu za svou duši?

Jaroslav Šíma:

NEJSTARŠÍ PŘEDCHŮDCOVÉ ČS. UNITÁŘSTVÍ.

(Dokončení.)

Jejich zvláštností bylo, že měli společné pokladnice. Vespertilionisti odmítali zvláště důrazně, božství Kristovo (Neumann, 46), křest, posty, obrazy, svaté, církev, Trojici, žádají rozumový výklad Písma. Nejvíce zpráv o nich je z konce XIV. století. Begardi vůbec raději prý se klaněli motýlu a netopýru, neb v nich je více přítomen duch než v oplatce oltární svátosti (Neumann, 36). Katolíci si o nich vyprávěli historky, že v kostele bodli do těla božího a že z něho stříkala boží krev (tamtéž). Ideologicky méně radikální „františkáni“ žili zvláště kol Chebu. Vyšli z touhy dojít spásy skrze chudobu, ale vymkli se později vůbec z církevního pravověří směrem k ostatním předchůdcům unitářství.

Tyto malé, ale radikální skupiny zapsaly se do dějin českého unitářství a svobodného náboženství velmi hluboce. Náboženská společnost unitářská má dnes své ústředí v domě pražských bekyní, na němž právě byla výše řeč.

Také mezi Českými bratry nutno hledat prvky a skupiny, které se klonily k některým principům unitářským. Prvotní jednota byla častokrát v myšlenkovém i osobním spojení s valdenskými. Někteří valdenští se přímo přidali k Českým bratrům, z Kunvaldu. (Goll, ČČM, 1884, str. 163). I některé písně bratrské byly valdenského rázu. (Müller, Geschichte I., 30.) Hlavně prvotní Jednota měla sklon k „třetí straně“, neboť zůstávala uzavřena lutherství. (Odložilík, Habrovanští.) Teprve později, zvláště vlivem šlechty, lutheránství zatlačilo společenství s valdenskými. (Goll, Quellen I., 29, 44.) V otázkách theologických se Bratří různili. Chelčický sám psal repliku proti pikhartům, jež mu byli málo pravověrní. Nicméně někteří z Jednoty, zvláště bratří Vilimovští, měli sklon k pikhartství. (Müller, Geschichte I., 65.) Matěj Poustevník, jeden z vůdců t. zv. bratří Habrovanských, klonil se také k tomuto směru. (Odložilík, Habrovanští.)

Jako celek byla pozdější Jednota bratrská velmi opatrná pokud se týče styků s ariány, t. j. těmi, kteří zdůrazňovali lidství Ježíšovo. Tak na příklad na svých sněmech rokovali o tom, zda mají ariány pohřbívati (jak dosud činili), či takové žádosti zamítnout. Odmítli křtít dítě ariána šl. B. Jana Rybinského z Polska s pou-

kazem, že nesluší „metat perel před svině“. Ale v dřívějších dobách byli mezi Bratřími významné skupiny a lidé, kteří se k unitářství (v zamítání božství Kristova) hlásili. Ve sporu Dr. Augustina a Mag. Tob. Černého se projevila ariánská skupina mezi Bratry zcela zjevně. (Müller, Geschichte I., 65.) Pravili: Co dobrého a pravého v bibli, chceme ponechat, co se v bibli ze zákona božího vyvodit nedá, to pomineme. A vůbec t. zv. malá stránka Jednoty, vedená v 1. polovici 16. století Kalencem klonila se k popírání božství Kristova. (Odložilík, Habrovanští.) Komenský, který znal dobře polské unitářství — socinianism, obíral se těmito naukami takřka celý život.

Jednota bratrská ve vyhnanství nemohla se totiž nesetkati na svém ideovém vývoji s polským unitářstvím, se socinianismem. A skutečně. Ačkoliv si Bratří té doby vážili mravní přísnosti sociániů, kteří se řídili mravními příkazy bible, a dokonce i odmítali nošení zbraní (viz o tom Zoubek, Komenského polemiky 10), nemohli s nimi Bratří souhlasit pro jejich nadbiblické stanovisko theologické, ježto odmítali mnohé z biblického učení. Květnová synoda bratrská v Ostroroze r. 1634 konaná, unitářství odmítla. Komenský za tři roky po té napsal druhý spis proti sociániům, řadíme-li jeho „Historii o umučení a smrti“ z r. 1631, která rovněž je proti unitářům vyhrocena, na místo první. Druhý spis vyšel r. 1638 německy v Lipsku a r. 1659 latinsky v Amsterdamě. Komenský v něm dokazoval, že Kristus byl Otcem vzkríšen. Konečně diskuse se sociániány vyvrcholila v theologické při s Zwickerem, když Komenský r. 1661 vydal v Amsterdamě „Socinismi speculum,“ v němž proti unitářům vystupuje už velmi ostře. Popírání božství Ježíšova a socianiánské učení vůbec nazývá „vrtáctvím“, praví, že socianiánská „nákaza se rozležla jako kvas, sociániáni pro své učení jsou křesťané nedokonalí, zvrhlí a jako zplozenci Ebionitů.“ Ostatně je známo, že Komenský nebyl ani zdaleka tak výborným theologem, jako pedagogem. A přes toto odmítavé stanovisko po stránce theologické, patří Komenský k nejvýznamnějším myslitelům, kteří připravovali rozvoj unitářství. Když Komenský se cítí theologem, tkví hluboko v poutech ortodoxie středověku. Ba ani nemohl jinak, neznal ještě kritiky bible a pak byl biskupem církve! Ale jak v hloubi duše smýšlel, o tom svědčí mnohem významnější část jeho díla, jeho spisy pansofické a pedagogické, jimiž chtěl vytvořiti na světě z lidí jednu velikou ro-

dinu rovnocenných bratří a sester, rodinu dítek jediného Boha, jehož odnožemi jsme dle jeho výroku tak, jako větve jsou částkami stromu. Usiloval o vnitřní svobodu člověka, který bez prostředníků obrací mysl svou k Bohu. Jak toto zní unitářsky. Je to však právě tam, kde Komenský nemyslí na theologii. A tehdy byl nevědomky velikým tužitelem unitářství a jeho připravovatelem.

IV. DOBA OSVÍCENSKÁ A JEJÍ PŘEDZVĚSTI.

1. *Novokřtěnci a osvícenci.*

Zvláště podrobného prostudování by zasloužili moravští novokřtěnci. Už proto, že v cizině tento směr byl vůbec výslovně znám jako předchůdce a lidový průkopník unitářství, nejvlivnější připravovatel širokých vrstev. U nás konečně tento směr má veliký význam historický pro své průkopnické dílo v ohledu sociálním. Zde musíme se spokojiti jen se stručnou charakteristikou.

Směr zvláště se rozvinul působením Dr. Balthasara Hubmaiera. Ten však přes ochranu mnohých moravských pánů r. 1528 na rozkaz Ferdinanda byl upálen. Zvláště v ohledu hospodářském projevily se důsledky tohoto náboženského hnutí. Novokřtěnci kolektivní organizací přivedli řemesla i průmysl k nebývalé výši a rozkvětu. Anabaptisté byli prvními průkopníky družstevnického podnikání u nás. „Komunismus čili společné užívání majetku bylo u nich provedeno do nejmenších podrobností.“ (Dvořák, stručné vyd. Dějin, 212) „... po tři lidské věky žili v komunismu přes všechna protiventství.“ (Dvořák, Lidová hnutí.)

V té době zprávy z Moravy o antitrinitářství a příbuzném s ním ariánství jsou určité. (Rezek, Dějiny I., 17.) Také na druhé straně sociálního rozvrstvení, mezi inteligencí, objevují se osvícenské názory, které ve svých náboženských důsledcích vedou je do řad předchůdců československého unitářství. Blíží se přirozenému, nezjevenému náboženství, ač se někteří při tom domnívají, že jsou dobrými katolíky nebo evangelíky. (Herben, Otázka, 21.) Byla to předně česká zednářská lože, založená patrně hr. Šporkem, která zvláště v době Marie Terezie pracuje o emancipaci z pout církve, reformismus sociální má ráz přirozeně-náboženský, zatím co princip svobody vyznání, snášenlivost a racionalism ve věcech náboženských byly vždy principy svobodného zednářství, čímž se úplně stýkají s unitářstvím. Jsou proti církevnímu dogmatismu

a strašení, Boha nazývají Věčným Stavitelem Vesmíru, věří ve vývoj a pokrok, Boha hledají v přírodě a ve své duši. (Gintl, 66 a 95.) Tato slova zní příliš unitářsky, než aby nebyla znatelná souvislost a bylo opomenuto alespoň tímto stručným upozorněním o věci se zmíniti. Ovšem zednářství bylo velmi široké, takže ne všechny jeho vyznavače možno do této řady počítat, ale jistě svým základním zaměřením i ono připravovalo půdu pro novodobé směry nezjeveného náboženství, tedy unitářství především.

Mezi českými osvícenci byly směry rázu sociniánského, tedy unitářského, jak dokazuje článek v „Gliszel der Prediger“, jež cituje Herben (str. 86). I mezi státníky byly deistické sklony. (Šusta, Dějiny Evropy I., 14.)

Český racionalismus nechtěl odstraniti a zničit náboženství, píše Herben (tamtéž, 20), ale chtěli odstranit z něho, co v něm bylo nadpřirozeného (rozuměj protipřirozeného): mythy, zázraky a zjevení.

Kašpar Royko, profesor historie v Praze, jeden z pozdějších obhájců deistů, znal unitářství i socinianism. Ze sociniánů mnozí se prý ve Slezsku usadili, jak píše ve své Synopsis, také prý na Moravě byli a vůbec četní se k tomuto směru kloní. Má patrně na mysli sklony českých osvícenců k unitářství a nezjevenému přirozenému náboženství. Zdá se, že sám Kollár ve svém odporu k evangelické ortodoxii a opěvování krve Kristovy měl k tomu sklony, jak J. B. Čapek naznačil ve své Literatuře, I., 136. Také Alois Jirásek líčí svého F. L. Věka jako deistu rázu „přirozeného“ náboženství a ducha téměř zednářského. Je to zřejmě obraz určitě intelektuální skupiny a jejího náboženského názoru v době počátků osvícenství.

Literatura:

Wáclav Wladivoj Tomek: Dějepis města Prahy I.—IV. díl. 1855—1885. Dvořák: Dějiny markrabství moravského. 1906. N. F. Čapek: Úryvky z dějin kaceřovaných křesťanů. Historie o těžkých protivenstvích církve české. (J. A. Komenský) 1870. Frant. Palacký: O stycích a poměru sekty Waldenské k sektám českým. (ČČM. 1868). Týž: Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě. Týž: Drobné spisy. Borový: Dějiny diecese pražské. Dragustin Prohaska: Husitství a bogamilstva (čas. pro mod. filof. a liter. 1915). Hermann Haupt: Waldensertum und Inquisition. Hamski: Examen testium super rita et moribus leginarum. F. M. Bartoš: Pikardi a Pikarti (ČČM. 1927). Týž: Žižka a pikarti (Kalich 1924). E. Chalupný: Žižka 1924. Pekař: Žižka 1934. Holinka: Počátky táborského pikharství. Sedlák: Tábořské traktáty. F. M. Bartoš: Husitství a cizina. C. Höfler: Confessio Taboritarum. Jak. Leufant: Historie de la

Guerre des Hussites. Dobrovský: Abhandlungen d. b. Gesellschaft d. Wissenschaften
Isaac de Beausobre: Historie de la Guerre des Hussites. F. Menčík: Zápisky Václava
Rosy. 1879. Staří letopisové čeští. Aeneas Silvius: Historie česká. F. Dvořák: Vliv ná-
boženství na lidová hnutí. (Čs. bratrské hlasy 1922.) F. X. Hošek: Balthasar Hubmaier
a počátkové novokřesťanstva na Moravě, 1867. V. Zap.: Kronika česká. F. Bednář:
Zápas moravských evangelíků o náb. svobodu v letech 1777—1781—1931. Aug. Neu-
mann: České sekty ve st. XIV. a XV. — 1920. Wattenbach: Über die Sekte der
Brüder vom freien Geist. „Venkov“, katolický Kalendář. 1915. Jos. Th. Müller: Ge-
schichte der Böhmischen Brüder. 3 díly. 1922—31. Zoubek: O Komenského pole-
mikách theologických (ČČM 1885—6). Gerhard von Zetzschwitz: Die Katechismen
der Waldenser und Böhmischen Brüder. 1863. Ant. Gindely: Dekrety Jednoty Bra-
trské. 1865. Ludwig Keller: Zur Geschichte der alt-evangelischen Gemeinden. 1887.
Jar. Goll: Jednota Bratrská (ČČM 1884). Týž: Quellen und Untersuchungen. Týž:
Chelčický a Jednota v XV. stol. 1916. Bidlo: Jednota bratrská ve vyhnanství.

NEVYSVĚTLENÉ ZÁHADY.

Generál Dr. A. Tanagras, president řecké společnosti pro psy-
chická badání, přednášel vídeňské Společnosti o tajemných zjevech,
týkajících se přenosů předmětů bez doteku za přítomnosti media
Clio, šestnáctiletého. Pokusy se konaly za přítomnosti mnoha
učenců a byly filmovány za bílého dne, takže zvláště při přenosu
větších předmětů byl jakýkoli podvod vyloučen. Universita v Athé-
nách sestavila o pokusech tohoto media protokol, z kterého je
vidno, že pokusy se daly za nejprísnejší kontroly.

*

Podivný proces v Budapešti. Zeitschrift f. metapsychische For-
schung popisuje, jak byl Dr. Papp von Chengery souzen v Buda-
pešti v podivné věci: Při pokusných seancích v psychické labora-
toři, kterou založil v Budapešti, zdařily se pokusy, konané 1934 za
nejprísnejší kontroly, zásluhou dokonalého media Lajose Pappa
tak, že byly do síně přineseny různé předměty: pudr, 2 fotogra-
fie, 21 falešných drahokamů, 4 výtahy z matriky o narození, 1 vý-
tah z matriky o sňatku. Podle stanov Spiritistického musea v Bu-
dapešti byly tyto předměty uznány za majetek musea a vystaveny
návštěvníkům k volnému nahlédnutí. Dr. Papp vypsál cenu 1000
pengös pro toho, kdo dokáže provést totéž nějakým trikem nebo
ilusí, ale za kontroly, jaké je podroben při seanci Lajos Papp.
Dosud se žádný amatér nepřihlásil, aby si vydělal slušnou částku
— asi našich 7.000 Kč. Dr. Papp byl nyní souzen, že odepřel
vrátiti přenesené listiny na příslušné místo do matriky města Bu-

dapešti. Advokát Sopronyi, žalobce, nevěří vůbec v nějaké podobné psychické koušky, obránce Dr. Ujlaki se odvolává na jasné stanovny Musea a na pravdivost přínosu při seanci. Soud odmítl jakékoliv důkazy o skutečnosti psychických zjevů, došel však k názoru, ať prý jsou pravdivé nebo falešné, že podobné přínosy nějakých věcí nemohou nijak obejít zákon o vlastnickém právu. Proto byl Dr. Papp odsouzen k náhradě odnesených dokladů a k zaplacení soudních útrat, které činily 60 pengö. Zatím se Dr. Papp odvolal.

*

Americké „Psychic News“ referují o pozoruhodných jevech v Reykjavíku na Islandě. Vedoucím předsedou „Islandské psychické společnosti“ jest universitní profesor, doktor bohosloví Haraldur Nielsson, a jeho osobním médiem je proslulý Indridi Indridason. Poslední seance byly však věnovány novému médiu, Lauře Augustsdottirové, která docílila levitace vlastní osoby, pak materialisace ženy a současně levitace obou do vodorovné polohy, konečně materialisace několika obličejů, jež byly vesměs při červeném světle ofotografovány.

*

Před nedávnem měli v Pešti jinou sensaci, Jistá Fargadyová náhle začala mluvit španělsky, ač prý nikdy ve Španělsku nebyla. „N. U. J.“ poznamenává, že v dřívějších letech bylo zjištěno několik podobných případů, kdy jednotlivec začal náhle mluvit nebo psát cizím jazykem. Tak ve Vratislavi zaměstnaná 15letá služebná Helena Migesová začala náhle malovat na papír podivné značky. Zaměstnavatelé si povšimli zvláštní záliby mladistvé služby, a filolog, jemuž odevzdali papíry, popsané Migesovou, shledal, že podivné značky jsou vlastně perská písmena. Helena nikdy se neučila nějakému perskému jazyku, znala jen svou mateřštinu, a když ji dovedli do filologického semináře, zjistili k největšímu údivu všech, že zná perfektně arabský jazyk. Jiný případ vypravuje se o Williamu Theppaidovi, anglickém dělníku, který ve 34 letech začal mluvit a psát staroperštinou, jazykem, který je znám pouze učencům, studujícím mrtvé řeči. Právě tak začala náhle ovládat japonštinu a čínštinu Francouzka z Bordeaux, Violeta Rhoneová. Věda nedovede si dosud vysvětlit tyto záhadné případy — jde patrně o stopy v paměti po dřívějších životech. A. Č.

MEDITACE.

Veliký Bože, Velmistře světů a pořadateli všech věčnosti. V po-koře si uvědomujeme svoji s Tebou příbuznost, i když je každý z nás pouhým paprskem v oceánu Tvojích sluncí. Jsme jen pout-níci věčnostmi jdoucí ze života do života, přes mnohá zrození a umírání; ale vesmír, kterým procházíme, je Tvůj a proto je nám přátelský, proto je také naši vlastí, z které nás ani život ani smrt nemůže vypudit a nás zbavit práv a příležitostí Tvojích synů a dcer.

Otevři naše oči, abychom dokonaleji viděli a poznávali svůj ves-mírný původ, své vznešené poslání a nikdy nad sebou a nad ni-kým nezoufali. Abychom v každém člověku viděli a cenili to nej-vyšší, i tenkrát, je-li zlý a nebezpečný.

Pomoz vyváděti naše bližní ze smýšlení, kterým sebe znehod-nocují, když se stotožňují se svým smrtelným tělem, které zaniká v proměnách hmoty. Pomoz, přiváděti je k poznání nesmírné ceny duchovní podstaty a jedinečnosti každého člověka, a radovati se s každým, kdo sebe našel a poznal svoji příbuznost s Tebou, ó Nejvyšší!

rt.

NEJMODERNĚJŠÍ PROGRAM.

F. X. Šalda ve své knize „Časové i nadčasové“ píše mezi jiným:

Věštba Komenského z jeho „Kšaftu“ o návratu vlády k národu v Bohu milovanému řeřavěla nám v duších celá léta a přirozeně se octla na všech rtech, jakmile se směla volně ústa otevřít.

Ale pro tuto krásnou věštbu nerad bych, aby bylo zapomenuto odkazu Komenského, který nám uložil ve svatou, velikou chvíli. Mám na mysli odkaz a příkaz reformací všeho života, veřejného i soukromého, církevního i vrchnostenského, jak jest uložen ve spise Haggaeus Redivivus, žel, příliš málo známém.

Nečetl jsem z Komenského řádků, které by mne mocněji vzrušily, než některé v této knížce obsažené. Zde mluví český idea-lism žhavě a světle, že se nemůžeš nezachvět po staletích.

*

Každý, kdo si přečte tuto knihu Komenského, řekne: ejhle, program našeho moderního státu československého. A mnohý snad dodá: zmodernisujeme-li jeho myšlenky! Ale já odpovídám: nikoliv: jsou modernější, než se ti zdá; jsou modernější, než dnešek tuší; jsou modernost sama. Synovství k Bohu, bratrství k lidem — bratrství důsledné, nezastavující se před hmotnými předsudky a neurážející se o ně — kde jest co modernějšího? A kde bylo to vysloveno důsledněji a ryzeji z ducha větší lásky? Ne program, ale samo duchové poselství našeho nového státu přejato jest v této knížce Komenského.

Neboť: nesmí být v našem státě duchovního, který by sloužil hmotě; nesmí být člověka, který by vinou naší na duši své újmy trpěl; nesmí být chudáka, který by prodával sílu svého těla a sni sílu svého ducha; nesmí být rabstva ani duchovního, ani tělesného. Říší bratrství musí býti cele a úplně tento nový stát, a v den, kdy se zpronevěří tomuto poslání svému, vyřít buď z kořene a prach jeho rozmeten po tváři vší země!

Měli jsme svůj stát a ztratili jsme jej, ne bez své viny: ale účtchou a radostí naší jest že jsme jej znovu získali svými zásluhami, silou ducha i srdce.

Avšak: obtížnější než získat jest udržet. A udržet se ctí a slávou budeme jej moci jen vyvinutím všech svých sil a ctností.

RUSKO SE MĚNÍ.

Poslední číslo „Náboženské revue“ církve československé přináší pod hořejším titulem článek o zajímavých změnách v Rusku. Vyjímáme z něj tuto stať:

„Kongres komunistické mládeže nechal na zvláštní zákrok Stalinův padnout dosavadní závazek komunistické mládeže, že bude ve škole provozovat protináboženskou propagandu a vybízí jen k „tolerantnímu chování“ při potírání náboženských předsudků. Dále byly odstraněny v poslední době všechny zákony, které označují duchovní za občany druhého stupně a zakazují jim pobyt v určitých městských okresech. Nedávno uveřejněný text návrhu nové ústavy sovětské unie neobsahuje již žádného ustanovení, které by omezovalo výkon náboženských vyznání, naopak zabezpečuje výslovně „svobodu vykonávání náboženských kultů“. Tím mají být odstraněna dosavadní omezení veřejného vyznávání náboženského

přesvědčení. Dosud nebylo na př. možno učitelé, aby se veřejně přiznával k náboženské víře.“

„Třeba si také všimnouti, že se významně zdůrazňuje důležitost zdravého rodinného života jako vlastního základu života společnosti, že se vydávají nové zákony proti umělým potratům a k omezování a ztížení rozluky manželství, že se oslavuje mateřství, že se zdůrazňuje péče o matku a dítě a že se koná mnoho jiného, co by mohlo přinutit západoevropský svět, aby důkladně revidoval svůj poměr k Sovětskému svazu.“

SLAVNÍ MUŽOVÉ O ŽIVOTĚ ZÁHROBNÍM.

G. Marconi: „I ti, kteří říkají, že nevěří v život posmrtný, potají stále doufají, že se mýlí. Buď jak buď domněnka o životě posmrtném je cenný uklidňovací prostředek, který nás nabádá, abychom splnili svůj životní úkol.“

Charles Richet: „Odpověď ‚ano‘, je právě tak málo na místě jako rozhodné ‚ne‘. Jako fyziolog nemohu se spřáteliti s myšlenkou života posmrtného a táži se, jak by mohl člověk po smrti žít bez mozku? Avšak na druhé straně můžeme bez povšimnutí nechat všechny četné nadmyslné zjevy, útvrzující nás ve víře v život posmrtný? Připouštím obě možnosti, jsem aspoň ve svém nitru uklidněn, že se dopouštím jen polovičního omylu.“

Chunder Bose (proslulý fyziolog v Kalkutě): „Příroda podává myslícímu člověku a badateli tolik záhad, že je poměrně náš život příliš krátký, aby nám ještě zbylo času, prozkoumati problém života záhrobního. Buď jak buď, nenašel jsem v přírodě důkazu, že by nebyl možný život posmrtný.“

Thomas Alva Edison se vyslovil: „Rád věřím v život posmrtný. Tato má víra je logickým výsledkem rozumového uvažování. V přírodě nic nepřijde na zmar a od té doby, co věda uznala zachování energie za neochvějný princip, nemůže se z něčeho za žádných okolností státi nic. Proč by právě pro onen podivuhodný soubor sil, který nazýváme ‚duší‘, měly platit jiné zákony? Jistý velký filosof přirovnal smrt k bráně, kterou se vychází a zároveň vchází. Je to konec a začátek podle stanoviska pozorovatele. Buď jak buď, nebyl bych nijak vděčen člověku, který by mi dokazoval, že jest víra v posmrtný život pouhým šílenstvím. Jsem toho názoru, že takový důkaz neprovede nikdo.“

Henry Ford: „Již od svého mládí věřím v putování duší. Četné zkušenosti, kterých jsem nabyl v pozdějších letech, mne ještě v té víře upevnily. My všichni před narozením byli jsme zde již stokrát a opět po naší smrti ještě se objevíme mnohokrát.“

Oliver Lodge: „Podle zkušeností, kterých jsem nabyl v četných seancích, nepochybuji, že se skutečně mrtví zjevují na našem světě. Základní rozhodnutí, k němuž jsem došel, je, že duchovní svět je světem skutečným, že je prostě více světů najednou, že lidský duch postupuje dále, že není nepřekročitelných závor mezi světy a že dorozumění je za jistých podmínek zcela možné. To je předpoklad práce, k níž se hlásím, a věřím, že je to pravda. I kdyby to znělo jako dogma, přiznávám se k dogmatismu, protože jistě vím, že je to pravda.“

CESTOU POZNÁNÍ.

Věnováno památce sestry Voříškové.

*Já hledal jsem Tě, Bože, marně všude,
kam krok můj znaven žitím zabloudil,
neb všechny cesty, které k Tobě vedly
poznáním, za nímž šel jsem, byly tak vždy chudé,
že ni hrst květů nenašel jsem, jež by z cest se zvedly,
jen cítil, v poušt že někdo jít mě odsoudil.*

*Ted' pout však končí v tichém uklidnění . . .
já našel jsem Tě po letech a — nezklamán,
neb tam, kde zcela poušt dřív, zřím teď palmy stinné
a v mozku, srdci cítím tvůrčí žití Tvé dění,
vždyť rozumem a láskou ukázal's mi cesty jiné,
že poznávám Tě na nich, ač zůstáváš nepoznán.*

*Jsi světlo věčné, energie všeho žití,
jež vesmír proniká i duši, jež z ní vykvétá,
od pólu srdce k pólu mozku spoj si stálých proudů,
jež duši přešly v ně sfér nekonečnou sítí —
a smrt — to jenom shaslé světlo v těla troudu,
poslední paprsek, s nímž duše k Tobě odlétá.*

FERD. JAR. HAVELKA.

VZPOMÍNÁME.

28. října, v den národního svátku, odešla z našeho středu jedna z nejhodnějších členek, ses. Voříšková. Není snad pražského člena, který by ji byl neznal a na něhož by se nebyla někdy usmála. 4. listopadu přišly jsme se s ní rozloučiti a tiše přát, aby milost Nejvyššího ji provázela na další pouti. Ses. Voříšková byla člověkem velké víry a lásky. Ruka její byla štědrá a srdce plné zápalu pro dobrou věc. Byla vždy neúnavnou, podnětnou, spolehlivou a starostlivou pracovnící — vždyť i v posledních hodinách svého těžkého umírání myslela na práci mezi námi. Takovou jsme ji všechny znaly a proto tolik želíme jejího odchodu. Rozloučení bylo nečekané, píseň nedozněla, srdce zmlklo a přece památka její bude nám svítit a nás hřát, neboť jsme ji tolik milovaly a ona nás. Kéž i po nás zůstane tak světlá stopa, jako po Tobě, věrná a statečná sestro Voříšková!

Aliance unitářských žen.

I my, sestry nymburské, připojujeme své živé a pietní vzpomínání za ušlechtilou ses. Voříškovou. Vždyť byla prvou z pražských, která přijela na přednášku k nám do Nymburka a svým nadšením vystupňovala v nás větší odvalu k práci. Každé nové shledání s ní obohacovalo. Jak nás vítávala v Praze nelze ani dosti dobře vylíčiti. Její lásce nestačilo doprovodit nás na dráhu, ještě do vlaku s námi šla, stále plna ochoty a obětavosti, zářící svým sympatickým zjevem. Bude chybět mnoho všem a všude, neznajíc ve svém obětování se pro ideu unitářskou času, námahy i financí. Jedinou její snahou bylo, bychom se udrželi a rostli k výši, jakou jsme si předsevzali. Slibme jí toto a místo loučení vynesnažme se, aby byla ses. Voříšková s námi stále spokojena.

R. K.

LITERATURA.

Poměr církve československé k současnému náboženství rozebrán je v 3. svazku edice Živá církev, který s názvem „Náš poměr ke katolictví“ napsal profesor Husovy fakulty Dr. František Kovář. Autor vychází z uznání té skutečnosti, že lze v současné době mluvit o renaissanci katolické moci u nás. Vyšetřuje příčiny této obnovy a vidí je jednak v politické povaze doby, jejíž charakter dovoluje katolicismu, který je organisován nikoliv jen jako náboženský útvar, nýbrž také jako politická strana, aby těžil pro svoje mocenské postavení. Za druhé pak katolicism, v němž — podle F. Heilera — je spojeno v jednotu sedm různých náboženských typů: „Primitivní náboženství lidové, strohé náboženství zákona, politické náboženství právní, racionální

náboženství theologů, esoterické náboženství mysterijní, evangelické náboženství spásy a sublimní mystika“, může v době tak přechodné jako je dnešní, vybírat co se právě hodí. Ukazuje-li dnes katolicismus na to, že v něm hotový a pevný řád, který se nabízí jako záchrana ve zmatku dneška, tedy síla tohoto řádu je jen zdánlivá: je náhražkou pro ty, kdo jsou příliš slabí a malomyslní, aby bojovali zápas o nový duchovní a kulturní řád, jehož je v Evropě vskutku potřebí. — Knížka ukazuje, jak renaissance katolické moci, která nepředstavuje než římský duchovní imperialism, je přechodné po-
vahy, poněvadž plyne nikoliv z vnitřní síly katolicismu, nýbrž ze slabosti doby a jak — přes všechny pokusy o „pokrokovou“ tvář — je vůdcem reakce náboženské, kulturní, mravní, sociální, myšlenkové a politické. TR

5. číslo náboženské revue přináší jednak pokračování větších prací, začatých už v číslech minulých (F. Roháč, Idea svobody a svědomí v myšlenkovém vývoji církve československé, Zd. Trtík, Pojem Boha u Dr. Farského, F. M. Hník, Náboženský činitel v sociální práci, V. Šinták, Bělohorská otázka, St. Růžička, Náboženské poměry v Uh. Brodě do r. 1576). V článkách nových pozoruhodný je výklad Dr. H. Famera: „Oč zápasí dnes svobodné křesťanství“, který přednesl na prázdninové theologické konferenci svobod. církví v Arnhemu. F. Kovář píše o evangelních podobenstvích, která se týkají ideje Království Božího. O. Rutrle zabývá se otázkou primitivní mentality. A. Spisar publikuje svoji korespondenci s Emilem Dlouhým-Pokorným. — Bohatý materiál přináší také rubriky: Ze světa myšlenkového (Křesťanství a socialism), Rozhledy po životě náboženském a církevním, Rozhledy po písemnictví, Různé. TR

Tvorové plynné hmoty? Profesor Karlovy university dr. František Šamberger vydal vědecký spis „O hmotě oživené“, ve kterém vyložil své názory o projevech života na naší zemi. Je to hluboký pohled učenice na záhadu života a smrti na zemi. Život, praví dr. Šamberger, je tvořivá síla kosmická, která tvoří z obecné hmoty hmotu oživenou. Protoplasmu byla považována dlouho za jedinou formu oživené hmoty. Pokusy Rockefellerova ústavu připouštějí výklad, praví profesor Šamberger, že existuje tvor, kterého nelze běžnými našimi prostředky usmrtit. Je to tvor z oživené hmoty tekuté. A profesor Šamberger končí tuto část výkladu otázkou, zda neexistuje na naší zemi ještě třetí forma oživené hmoty, forma plynná. Praví, že k této otázce svádějí mnohé zkušenosti ze spiritismu.

Jsou lidé, kteří se nediví, jestli někdo odstraní celou horu, ale sami neodstraní ani krtčí hromádku.

Čistý výtěžek z divadelní hry »Bakalářka«.

Díků čtené účasti na oslavě naší samostatnosti 28. října t. r., k níž byla zvolena divadelní hra »Bakalářka«, je čistý výtěžek ze hry Kč 250.30, který byl nyní dle dřívějšího již oznámení přikázán účelům unitářským a to odbočce Nedělní školy na Smíchově.

Knihtiskárna K. Mašín, Kladno, Poděbradova ul.